

EL LECTOR ACCIDENTAL

VICENÇ PAGÈS JORDÀ

Quan escrivíem a màquina

Per a alguns ciutadans, tenir memòria històrica significa recordar el desembarcament de Normandia. En el meu cas, significa recordar com era el món abans dels ordinadors. Enteneu-me: d'ordinadors ja n'hi havia, el que passa és que no en teníem a casa ni formaven part de la vida quotidiana.

Als anys vuitanta podies acabar una carrera universitària sense haver fet ni un sol treball amb ordinador. Les biblioteques tenien les fitxes literalment dins arxivadors (de fusta), i calia demanar els llibres emplantant sol·licituds de préstec per triplícat. Pel que fa als treballs, es feien amb màquina d'escriure, generalment manual: predominava l'Olivetti Lettera 32, el Seat 600 de l'escriptura. Els ordinadors eren caríssims i voluminosos, cosa de científics, d'enginyers i de l'1%. No se'n veien a la universitat, tan sols a l'Aula d'Informàtica, que només visitàvem tres o quatre cops durant la carrera.

Escrivíem els treballs a mà i, quan trobàvem que els havíem pentinat prou, els passàvem a màquina. La banda sonora d'aquells pisos d'estudiants feia pensar en una trobada de pica-soques. A finals de trimestre, a cada habitació hi havia un Barton Fink insomne, i podies saber si estava gaire inspirat segons el ritme de les pulsacions. Alguns cervells privilegiats eren capaços d'escriure els textos directament a màquina, sense fer-hi esmenes (aquest era un dels superpo-

ders de Manuel Vázquez Montalbán). Saber que no podies canviar cap paraula t'obligava a escriure d'una altra manera, amb més coherència, però també amb menys risc.

La revolució de l'Amstrad

Els escriptors podien triar entre escriure a mà o a màquina, i generalment combinaven els dos sistemes fins que a mitjans dels anys vuitanta va aparèixer el processador Amstrad, que per un preu accessible permetia gravar textos en disquets i reprendre'ls sense haver de tornar-los a escriure de cap a peus. No hi havia ratolí, i els disquets no eren compatibles amb els d'altres marques, però igualment l'Amstrad era una revolució, sobretot perquè es completava amb una impressora, lenta i sorollosa, sí, però funcional. També s'hi podia jugar a alguns jocs gens addictius. Recordo un simulador de vol, però era més fàcil aprovar unes oposicions a notari que aprendre aquelles instruccions, i quan ho aconseguies igualment resultava lent i confús. Aquell processador no servia per consultar Google ni Wikipedia perquè no existien.

L'Amstrad no era més que una màquina d'escriure evolucionada, però per a nosaltres va significar passar de la modernitat a la postmodernitat. A partir d'aquell moment ja podíem fer allò que avui dia és tan habitual: alterar frases, començar el text pel mig, intercanviar paràgrafs, com-

provar les repeticions d'una paraula, substituir un nom de manera automàtica. Van sorgir altres ordinadors, altres programes, però sempre tenim present l'Amstrad –aquells caràcters petits i hiperpixelats, en verd sobre negre– perquè ens va permetre superar els límits de la linealitat. Des de llavors no existeix el concepte de text original –fet que ens va ajudar a ser més originals.

Pocs anys després, Oriol Izquierdo i Jaume Subirana van llançar la revista *1991*, que es publicava en un disquet *floppy* i que arribava per correu postal. Llavors els llibres s'editaven amb el processador Wordperfect, que era tan imperfecte que t'havies d'imaginar les cursives i els tipus de lletra, igual com passava amb l'Amstrad. Només els Macintosh permetien veure en pantalla els textos tal com quedaven impresos. Aquesta característica s'anomenava WYSIWYG, *What You See is What You Get*, una sigla que ha passat al museu dels records inútils.

Però l'evolució no va ser pas indolora. El pas de l'Amstrad a PC o Apple no era senzill, si bé alguns *hackers* de l'època convertien un format en un altre a preus raonables. Els seus telèfons no apareixien a les Pàgines Grogues, però circulaven de sotamà. Els havies de trucar, anar a casa seva en horaris absurds, refiar-te de la mercaderia que t'oferien, pagar en efectiu. Eren els camells dels escriptors.

No va ser una mala època. Durant uns anys vam disposar de processadors de textos que milloraven la nostra escriptura, però que no ens oferien les temptacions que ens ha dut internet. Per fer arribar un article a un diari calia anar-hi en persona, igual com calia baixar al carrer si volies veure com havia quedat imprès. A casa, aïllar-se no era una opció, sinó un fet inevitable.

Harold Bloom va dividir la història de la literatura en quatre edats: la teocràtica, l'aristocràtica, la democràtica i la caòtica. Al final de la caòtica, valdria la pena introduir-hi tres etapes molt breus però molt significatives: l'automàtica o limitada (fins als anys vuitanta), la informàtica o expandida (fins al canvi de segle) i la internàutica o aclaparadora, on hem encallat.

Avui dia, quan els escriptors troben ja no parlen de processadors. Tampoc parlen de literatura. El tema estrella són les desintoxicacions. Però no en el sentit de Truman Capote o d'Amy Winehouse. Ara els grans obstacles per a la creació literària tenen noms com Twitter, Filmin o Tinder. Les solucions, també internàutiques, són els programes que bloquegen o limiten webs i aplicacions. N'hi ha per a tots els gustos: Forest, SelfControl, Stay Focused... No em diguis el que escrius, digue'm com ho fas per evitar el que t'impedeix escriure. ♦♦

EL TEMA ESTRELLA ENTRE ELS ESCRITORS QUAN ES TROBEN ARA SÓN LES DESINTOXICACIONS DE TWITTER, FILMIN O TINDER

PUNTS DE VISTA

ANNA GUITART

El miracle de la traducció

Acostumo a dir que tinc la millor feina del món: lleigeixo i faig entrevistes. De tant en tant, quan conec algun/a autor/a interessant, aquesta sensació de privilegi s'accentua. És exactament el que em va passar, fa pocs dies, al Centre de Cultura Contemporània de Barcelona, on vaig poder tenir una conversa amb l'escriptora Ali Smith, convidada a participar a les activitats del Dia Orwell 2022, juntament amb la realitzadora Sarah Wood. Totes dues van fer reflexions brillants sobre l'efecte transformador de la cultura, el llenguatge, el món on vivim i el futur que ens espera. Cap sorpresa, si heu llegit l'escriptora britànica: la seva lucidesa és admirable. Però hi va haver un moment que em va semblar particularment emocionant, i va ser quan va parlar de la traducció.

A primera fila veïem la Dolors Udina, la seva traductora al català a l'editorial Raig Verd (afegeixo que també hi era la Magdalena Palmer, la seva traductora al castellà a Nórdica, però l'escriptora no ho sabia). Smith s'hi va referir molt directament: parlant de les "precioses edicions catalanes" de les seves obres, va dir que era conscient de la sort que tenia d'estar en mans d'Udina, una traductora "clarament brillant". Per a ella, va explicar, és molt important el moment en què un llibre passa a ser una "forma traduïda": és llavors quan considera que realment entra al món, quan es troba compartit entre llengües. És per això, va dir, que són els llibres. Va parlar de com el llenguatge i les llengües són família, i de com un llibre pot ser reescrit per algú que li doni un nou llenguatge.

Aquesta afirmació, i la "fe enorme" que sempre diu que té en els traductors, em va connectar molt amb una imatge que, precisament, explicava la Dolors Udina al podcast *Punt volat*: "La traducció és un miracle. Agafes un text, el desfàs totalment i tornes a muntar-lo. Hi ha un moment que no hi ha llengua; la literatura és llengua, tu la desfàs tota i tornes a posar-la. Ho trobo bastant miraculós, com podem dir el mateix en una altra llengua". Fe, miracle i reconeixement: després de les paraules de Smith, tot l'auditori va aplaudir Udina. Un moment emocionant, que demostra que comencem a entendre com en són, d'importants, els traductors. ♦♦